

13. Muzychenko-Kozlovska O. V. Ekonomichne ocinjuvannya turystychnoi pryvablyvosti terytorii: Monografija. – L'viv: Novyj Svit–2000, 2012. – 176 s.

14. Prejger D. K. Mizhnarodnyj turizm v Ukraini ni jak forma integracijnyh komunikacij / D. K. Prejger, I. A. Maljarchuk // Strategichna panorama. – 2005. – №3. – S.37–40.

15. Turizm v Ukraini ni: pacijent skorishe mertvyj, anizh zhyvyj? [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrop-ua.net/userpublications/16735-turizm-v-ukrainin-pacyent-skorshe-mertvyj-anzh-zhiviy.html>

16. Ukaz Prezidenta Ukrainy «Pro zahody shhodo rozvytku turyzmu i kurortiv v Ukraini ni» [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/136/2007>

17. Urjadovyj portal. U 2013 roci Ukraini nu vidvidaly ponad 26 mln. turystiv [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=246992112

Korsak R. V., doctor of historical sciences, professor, Uzhgorod National University, faculty of «Tourism», department of tourism infrastructure and services (Ukraine, Uzhgorod), korsakr@inbox.ru

Furty V. V., master, Uzhgorod National University, faculty of Tourism and international, communications (Ukraine, Uzhgorod), vovafurty@gmail.com

Tourism development in Ukraine (the beginning of the XXI century)

The article studies the development of tourism in Ukraine at the beginning of XXI century. The authors examined the state of tourism in Ukraine, problems that prevent turning it into a leading industry, grounded recommendations for improving the services of the tourism industry. A study was made possible through the use of scientific methods of knowledge: analysis, synthesis, system, specific, historical and dialectical method. In the preferred scientific heritage historical methods of research: historical and genetic, historical and comparative, historical and synthetic, historical and diachronic, empirical analysis and more.

Keywords: tourism, tourism development, Ukraine, tourist infrastructure, tourist potential.

Korsak P. B., доктор исторических наук, профессор, заведующий кафедрой туристической инфраструктуры и сервиса, факультет туризма и международных коммуникаций, Ужгородский национальный университет (Украина, Ужгород), korsakr@inbox.ru

Furty V. V., магистр туризовед факультета туризма и международных коммуникаций, Ужгородский национальный университет (Украина, Ужгород), vovafurty@gmail.com

Развитие туризма в Украине (начало XXI в.)

Проведено исследование развития туризма в Украине в начале XXI века. Авторы рассмотрели состояние развития туризма в Украине, проблемы, мешающие превратить ее в ведущую отрасль, обосновали рекомендации по улучшению услуг туристической отрасли. Раскрытие темы стало возможным благодаря использованию общенаучных методов познания: анализа, синтеза, системности, обобщения, конкретности, историзма и диалектического метода. В научном наследии отдано предпочтение историческим методам исследования: историко-генетическому, историко-сравнительному, историко-синтетическому, историко-диахронному, эмпирическому анализу и тому подобное.

Ключевые слова: туризм, развитие туризма, Украина, туристическая инфраструктура, туристический потенциал.

* * *

УДК 001.891:615(477)(092)

Буц М. А.,
аспірантка, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький
ДПУ імені Григорія Сковороди»
(Україна, Переяслав-Хмельницький), marinka-krp@i.ua

НАУКОВІ ПОШУКИ АКАДЕМІКА В. І. СКОКА В ГАЛУЗІ ФАРМАКОЛОГІЇ

Розглянуто фармакологічні розробки визнаного в світі нейрофізіолога, академіка В. І. Скока. Висвітлено наукові здобутки видатного вченого в напрямку профілактики серцево-судинної патології, зокрема розробки антигіпертензивних препаратів. Детальний аналіз результатів досліджень В. І. Скока та його підлеглих у відділі фізіології вегетативної нервової системи Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця довів їх важливе значення для клінічної медицини та фармакології. Експериментальні дослідження В. І. Скока продемонстрували, що передача імпульсації через ганглії відбувається лише через холінорецептори нікотинного типу. Крім того ним було розроблено та

вдосконалено метод ресстрації тоничної активності симпатичної нервової системи, визначено середню провідність одиночного каналу нікотинного холінорецептора. Синтезований у відділі принципово новий гангліоблокатор – холінолітичний засіб – було визнано науковим відкриттям, а колектив, який працював над його створенням – удостоєний Державної премії СРСР 1989 року в галузі науки та техніки.

Ключові слова: В. І. Скок, нейрофізіолог, фармаколог, гангліоблокатор, холінолітичний засіб, артеріальна гіпертензія.

Велика кількість досліджень наукової спільноти колишнього Радянського Союзу у 80–ті рр. ХХ ст. присвячувалась розробці нових лікарських засобів проти різних хвороб. Серед тих, хто працював над шляхами лікування артеріальної гіпертензії були не лише лікарі, а й науковці Інститутів біологічного профілю. Зокрема, існує низка публікацій видатного вченого України, визнаного в світі нейрофізіолога, академіка В. І. Скока присвячена розробці антигіпертензивних препаратів. Це зумовлює потребу детально дослідити наукові здобутки вченого в цьому напрямку і показати важливість фундаментальних досліджень для клінічної медицини.

Діяльності цього видатного вченого присвячено декілька праць [1; 10; 14; 13], проте вони містять узагальнену інформацію про досягнення В. І. Скока. Зовсім мало інформації в цих статтях міститься про фармакологічні розробки вченого, а саме винайдення лікарських речовин проти артеріальної гіпертензії.

Тому головною метою цієї роботи є висвітлення наукових здобутків видатного вченого в галузі фізіології нервової системи В. І. Скока в напрямку профілактики серцево-судинної патології, зокрема розробки антигіпертензивних препаратів.

Володимир Іванович Скок – талановитий учений–експериментатор, фармаколог, нейрофізіолог, організатор науки, педагог, творець наукової школи, академік НАН України, АН СРСР (РАН), АПН СРСР, Польської АН, лауреат Державних премій в галузі науки та техніки України та Росії, автор понад 300 наукових праць та монографій, таких як: «Фізіологія вегетативних гангліїв» (1970), за яку він був удостоєний премії імені І. М. Сеченова АН СРСР, «Нервно–м'язцева фізіологія» (1986), «Нейрональні холінорецептори» (1987), «Естественная активность вегетативных ганглиев» (1989) [12, с. 184].

Велика кількість досліджень В. І. Скока, проведених упродовж 1975–1988 рр. була присвячена вивченню впливу різноманітних гангліоблокуючих речовин на синаптичну передачу в вегетативних гангліях. В 1977 р. ним було отримано важливі дані щодо іонного механізму дії передатчика на постсинаптичну мембрану. Він полягав у збільшенні проникності мембрани для іонів натрію та калію [9, арк. 2; 16]. Отримані результати досліджень дали змогу в 1980 р. визначити, що тонічна імпульсація в нейронах виникає в результаті активування ацетилхоліном нікотинових холінорецепторів (Н–холінорецепторів) [2, арк. 29]. Цими дослідженнями було доведено, що передача імпульсації через ганглії відбувається лише через холінорецептори нікотинного типу, а холінорецептори мускаринового типу служать лише для полегшення цієї передачі завдяки допороговій деполаризації мембрани нейрона.

В подальшому співробітниками відділу фізіології вегетативної нервової системи Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця, керівником якої був В. І. Скок було розроблено спосіб, який дозволив у 1980–1982 рр. вперше

відвести електродами, розташованими на поверхні шкіри, природну активність симпатичної нервової системи людини, модульовану серцевим ритмом. Даний метод був перспективним для вивчення патогенезу та діагностики розладів нервової регуляції функцій організму [8, арк. 1]. Розроблений і вдосконалений метод (1977–1983 рр.) дозволив реєструвати тонічну активність симпатичної нервової системи і контролювати ефективність прийому деяких лікарських препаратів при відведенні від поверхні шкіри людини. Ця методика виявилась надзвичайно важливою для виявлення ряду порушень функцій серцево-судинної системи та розробки нових діагностичних прийомів.

Дослідження, проведені у відділі В. І. Скока дозволили у 1984 р. за електрокардіограмою (ЕКГ) визначати вплив ліків на хворих на гіпертонію. Після прийому курсу ліків хворими порівняння ЕКГ виявило зниження тиску, що в свою чергу вказувало на вплив ліків шляхом пригнічення природної симпатичної активності [3, арк. 21]. У 1985 р. було також визначено в якій саме період серцевого циклу відбуваються зміни артеріального тиску [4, арк. 15].

Впродовж 1983–1985 рр. у відділі фізіології вегетативної нервової системи, під керівництвом В. І. Скока, досліджувалась тема «Вивчення механізмів функціонування синаптичних хеморецепторів, фармакологічних впливів на них та природної активності в периферичному відділі вегетативної нервової системи». Впродовж цих років було освоєно методіку реєстрації елементарних струмів іонних каналів Н-холінорецепторів (НХР) в нейронах симпатичного ганглія свавця шляхом відведення від ізольованої ділянки мембрани. В результаті дослідів було визначено середню провідність одиночного каналу. Вона дорівнювала $32 \cdot 10^{-12}$ ом при 23° – 24° С та 10М АХ [5, арк. 22–23].

Ці відкриття зумовили пошук речовин, які б вибірково блокували лише парасимпатичні ганглії. Серія дослідів привела науковців, які працювали під керівництвом В. І. Скока до винайдення речовини ІЕМ–1678 (синтезована у Всесоюзному інституті експериментальної медицини (ВІЕМ) доктором хімічних наук В. Є. Гмиро) [11]. Під час досліджень впливу іонів Ca^{2+} на каналоблокуючу дію гексонію в нейронах верхнього шийного ганглія (ВШГ) кролика у 1984 р., В. І. Скоку вдалося визначити, що іони Ca^{2+} вповільнюють швидкість закривання іонних каналів Н-холінорецепторів і здатні конкурувати з гексонієм за місце зв'язування в холінорецепторі. Похідні симетричних біс-амонієвих сполучень (БАС) ІЕМ–903, ІЕМ–1316, ІЕМ–1372, ІЕМ–1194 виявились сильнішими гангліоблокаторами, ніж класичний гангліолітик гексоній. Речовина ІЕМ–1372 засвідчила високу парасимпатичну дію [3, арк. 19]. Ці результати були надзвичайно важливі для розуміння особливостей синаптичної передачі в гангліях, а також для ціленаправленого синтезу нових гангліоблокаторів, необхідних медицині.

Наступні дослідження даного напрямку привели вчених відділу фізіології вегетативної нервової системи до висновку, що речовина ІЕМ–1194 має однаковий вплив на відкриття іонних каналів, як в нервово-м'язевому сполученні, так і в симпатичному ганглії, на відміну від гексонія, який справляє виражений каналоблокуючий вплив лише на рецептори ганглія, а тубокурарин – на рецептори нервово-м'язевого сполучення [15, с. 227]. Методом 2-х електродної фіксації потенціалу в 1988 р.

було проведено аналіз впливу речовини ІЕМ–1678 на нікотинові холінорецептори нейронів верхнього шийного ганглія кролика. Отримані дані дозволили зробити висновок, що в дії даної речовини на НХР переважає конкурентний (або пресинаптичний) механізм, а не каналоблокуючий [6, арк. 35]. Це засвідчило можливість даної речовини впливати лише на парасимпатичні ганглії.

Результати досліджень даного напрямку, разом з результатами вчених Науково-дослідного інституту експериментальної медицини АМН СРСР (В. Є. Гмиро), Інституту еволюційної фізіології та біохімії ім. І. М. Сеченова АН СРСР (Л. Г. Магазаник, В. А. Снетков, С. М. Антонов), Донецького медичного інституту ім. М. Горького, Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка дали можливість створити принципово новий гангліоблокатор – холінолітичний засіб. Його створення було визнано науковим відкриттям і зареєстровано в Державному реєстрі відкриттів СРСР у 1987 р. Авторський колектив був удостоєний Державної премії СРСР 1989 року в галузі науки та техніки [7, арк. 10]. В зв'язку з потребою уникнення великої кількості побічних ефектів (гіпотензія, ортостатичний колапс, імпотенція) від раніше застосованих препаратів, таких як атропіноподібні речовини (М-холінолітики та Н-холінолітики) було винайдено речовину ІЕМ–1687 (третинобутилдециламмоній хлорид). Вона дозволяла знижувати тону парасимпатичної нервової системи, забезпечувати активніше пригнічення передачі в парасимпатичних гангліях і відрізнялася довшою в 10 разів шириною фармакологічного ефекту. Це давало змогу захищати слизову оболонку шлунка від ерозивно-виразкових уражень. З метою застосування даної речовини в медичній практиці було розроблено простий та придатний для великомасштабного заводського виробництва метод синтезу цього засобу [11].

Таким чином, провівши аналіз літературних джерел та архівних матеріалів, можна зробити висновки, що академіку В. І. Скоку вдалося вперше виміряти провідність відкритого каналу і визначити тривалість відкритих станів, що дозволило істотно поглибити й розширити існуючі уявлення про функціонування іонних каналів; синтезувати високоефективні біологічно активні сполуки, які можуть використовуватися для вибірного фармакологічного впливу на нервову систему; розкрити механізми ряду порушень функцій серцево-судинної системи та створити передумови розробки нових діагностичних прийомів хвороб системи кровообігу. Ці дослідження, безумовно спричинили значний вплив на розвиток одного з напрямків клінічної медицини – кардіології.

Список використаних джерел

1. 60-річчя академіка В. І. Скока // Вісник АН УРСР. – 1992. – №6. – С.132–133.
2. Архів Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця. – Годовий отчет о выполнении плана научно-исследовательских работ Института за 1980 год. – Оп.1. – Спр.1645. – 135 арк.
3. Там само. – Звіт про науково-дослідну роботу інституту за 1984 рік. – Оп.1. – Спр.1773. – 150 арк.
4. Там само. – Звіт про науково-дослідну роботу інституту за 1985 рік. – Оп.1. – Спр.1800. – 130 арк.
5. Там само. – Звіт про науково-дослідну роботу інституту за 1983 рік. – Оп.1. – Спр.1746. – 116 арк.
6. Там само. – Звіт про науково-дослідну роботу Інституту за 1988 рік. – Оп.1. – Спр.1932. – 38 арк.

7. Там само. – Звіт про науково–дослідну роботу Інституту за 1989 рік. – Оп.1. – Спр.1976. – 42 арк.
8. Там само. – Отдел физиологии вегетативной нервной системы. Отчет о работе отдела за 1980 г. – Оп.1. – Спр.1657. – 3 арк.
9. Там само. – Отчет о работе отдела за 1977 г. – Оп.1. – Спр.1514. – 7 арк.
10. Владимир Иванович Скок (к 70–летию со дня рождения) // *Нейрофизиология*. – 2002. – Т.34. – №2/3. – С.279–280.
11. Державні премії СРСР у галузі науки та техніки за 1989 рік // *Вісник АН УРСР*. – 1990. – №4. – С.99.
12. Наукова робота академіка В. І. Скока в Інституті фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР (70–ті рр. XX століття) / Карпенко М. // *Технологічна освіта: досвід, перспективи, проблеми: збірник наукових праць*. – Переяслав–Хмельницький, 2010. – Вип.6. – С.183–190.
13. Наукова спадщина академіка В. І. Скока [Електронний ресурс] / Л. О. Клименко // *Проблеми екологічної та медичної генетики і клінічної імунології*. – 2011. – Вип.1. – С.31–42. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pemgki_2011_1_5.
14. Пам'яті Володимира Івановича Скока // *Фізіологічний журнал*. – 2004. – Т.50. – №3. – С.117–118.
15. Селянко А. А. Влияние ионов Ca²⁺ на каналоблокирующее действие гексаметония в синаптическом ганглии / А. А. Селянко, В. А. Деркач, В. И. Скок // *ДАН СССР*. – 1985. – Т.284. – №1. – С.225–228.
16. Скок В. І. Зміни іонної проникності мембрани нейрона симпатичного ганглію викликані дією ацетилхоліну і холіноміметиків на Н–холінорецептори / В. І. Скок, О. О. Селянко // *Тези доповідей X з'їзду Укр. фізіол. т–ва, (26–28 верес. 1977 р.)*. – Одеса, 1977. – С.293.

References

1. 60–richchia akademika V. I. Skoka // *Visnyk AN URSS*. – 1992. – №6. – S.132–133.
2. Arkhiv Instytutu fiziologii im. O. O. Bohomoltsia. – Godovoy otchet o vypolnenii plana nauchno–issledovatel'skikh rabot Instytuta za 1980 god. – Op.1. – Spr.1645. – 135 арк.
3. Там само. – Звіт про науково–дослідну роботу інституту за 1984 рік. – Оп.1. – Спр.1773. – 150 арк.
4. Там само. – Звіт про науково–дослідну роботу інституту за 1985 рік. – Оп.1. – Спр.1800. – 130 арк.
5. Там само. – Звіт про науково–дослідну роботу інституту за 1983 рік. – Оп.1. – Спр.1746. – 116 арк.
6. Там само. – Звіт про науково–дослідну роботу Інституту за 1988 рік. – Оп.1. – Спр.1932. – 38 арк.
7. Там само. – Звіт про науково–дослідну роботу Інституту за 1989 рік. – Оп.1. – Спр.1976. – 42 арк.
8. Там само. – Отдел физиологии вегетативной нервной системы. Отчет о работе отдела за 1980 г. – Оп.1. – Спр.1657. – 3 арк.
9. Там само. – Отчет о работе отдела за 1977 г. – Оп.1. – Спр.1514. – 7 арк.
10. Vladimir Ivanovich Skok (k 70–letiyu so dnya rozhdeniya) // *Neurofiziologiya*. – 2002. – Т.34. – №2/3. – С.279–280.
11. Derzhavni premii SRSR u haluzi nauky ta tekhniki za 1989 rik // *Visnyk AN URSS*. – 1990. – №4. – С.99.
12. Naukova робота akademika V. I. Skoka v Instytuti fiziologii im. O. O. Bohomoltsia AN URSS (70–ti rr. XX stolittia) / Karpenko M. // *Tekhnolohichna osvita: dosvid, perspektivy, problemy: zbirnyk naukovykh prats*. – Pereiaslav–Khmelnyskiy, 2010. – Vyp.6. – S.183–190.
13. Naukova spadshchyna akademika V. I. Skoka [Elektronnyi resurs] / L. O. Klymenko // *Problemy ekolohichnoi ta medychnoi henetyky i klinichnoi imunolohii*. – 2011. – Vyp.1. – S.31–42. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pemgki_2011_1_5.
14. Pam'yati Volodymyra Ivanovycha Skoka // *Fiziolohichnyi zhurnal*. – 2004. – Т.50. – №3. – С.117–118.
15. Selyanko A. A. Vliyanie ionov Ca²⁺ na kanaloblokiruyushchee deystvie geksametoniya v sinapticheskom ganglii / A. A. Selyanko, V. A. Derkach, V. I. Skok // *DAN SSSR*. – 1985. – Т.284. – №1. – С.225–228.
16. Skok V. I. Zminy ionnoi pronyknosti membrany neirona sympatichnoho hanhliiu vyklykani diieciu atsetylkholinu i kholinomimetykiv na N–kholinoretseptory / V. I. Skok, O. O. Selianko // *Tezy dopovidei X zizdu Ukr. fiziol. t–va, (26–28 veres. 1977 r.)*. – Odesa, 1977. – С.293.

Buts M. A., postgraduate student of State Higher Educational Establishment «Pereiaslav–Khmelnyskiy State Pedagogical University named after Hryhorii Skovoroda» (Ukraine, Pereiaslav–Khmelnyskiy), marinka–krp@i.ua

Scientific searches of Academician V. I. Skok in pharmacology

The article is devoted to pharmacological developments neurophysiologist recognized in the world, Academician V. Skok. Recorded scientific achievements of outstanding scientist in the direction of prevention of cardiovascular disease, in particular the development of antihypertensive drugs. A detailed analysis of the research results V. Skok and his subordinates in the Department of Physiology of the autonomic nervous system of the Institute of Physiology named after O. O. Bogomolets proved their importance to clinical medicine and pharmacology. V. Skok proved that the transmission of impulses through ganglia occur only through a nicotinic cholinergic receptors of the type developed and perfected the method of recording the tonic activity of the sympathetic nervous system, determined the average conductivity of the single channel cholinoreceptor nicotine. Synthesized in the department of fundamentally new ganglioplegic – anticholinergic drug – it has been recognized by scientific discovery, and the team that worked on its creation in 1989 was awarded the USSR State Prize in Science and Technology

Keywords: V. Skok, neurophysiology, pharmacology, ganglionic blocking agent, anticholinergic drug, arterial hypertension.

Буд М. А., аспірантка, ГВУЗ «Переяслав–Хмельницький ГПУ імені Григорія Сковороди» (Україна, Переяслав–Хмельницький), marinka–krp@i.ua

Научные поиски академика В. И. Скока в области фармакологии

Рассмотрены фармакологические разработки признанного в мире нейрофизиолога, академика В. И. Скока. Отражены научные достижения выдающегося ученого в направлении профилактики сердечно–сосудистой патологии, в частности разработки антигипертензивных препаратов. Детальный анализ результатов исследований В. И. Скока и его подчиненных в отделе физиологии вегетативной нервной системы Института физиологии им. О. О. Богомольца доказал их важное значение для клинической физиологии и фармакологии. Экспериментальные исследования В. И. Скока продемонстрировали, что передача импульсации через ганглии происходит только через холинорецепторы никотинового типа. Кроме того ним был разработан и усовершенствован метод регистрации тонической активности симпатической нервной системы, определены среднюю проводимость одиночного канала никотинового холинорецептора. Синтезированный в отделе принципиально новый ганглиоблокатор – холинолитическое средство – был признан научным открытием, а коллектив, который работал над его созданием, удостоен Государственной премии СССР 1989 года в области науки и техники

Ключевые слова: В. И. Скок, нейрофизиолог, фармаколог, ганглиоблокатор, холинолитическое средство, артериальная гипертензия.

* * *

УДК 636.2.082:009:001

Апостол М. В., кандидат історичних наук, докторант, Національна наукова сільськогосподарська бібліотека (Україна, Київ), apostolmv@online.ua

ВНЕСОК АКАДЕМІКА М. В. ЗУБЦЯ В СТАНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Автором висвітлено внесок доктора сільськогосподарських наук, професора, академіка НААН М. В. Зубця в становлення Національної академії аграрних наук України як головного науково–методичного та координаційного центру розвитку аграрно–промислового комплексу України. Узагальнено здобутки вченого з організації галузевих науково–методичних і науково–технічних центрів, оптимізації мережі науково–дослідних установ системи НААН, координування та фінансування їх діяльності, керівництва науково–технічними програмами, що сприяло зростанню комплексності і ефективності наукових досліджень, запровадженню найбільш перспективних наукових розробок у виробництво. Дослідження ґрунтуються на використанні комплексу загальнонаукових, структурно–функціональних та історичних методів, а також різноманітної державної бази, основу якої складають архівні документи.

Ключові слова: сільськогосподарська дослідна справа, Національна академія аграрних наук України, науково–дослідна установа, тваринництво.

Національна академія аграрних наук України є головним науково–методичним і координаційним центром з розвитку аграрно–промислового комплексу країни. Вчені НААН проводять комплексні дослідження в галузях ґрунтознавства та агрохімії, землеробства, агроєкології,